

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Veronika Košíková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Katedra sociálních věd

Osobní asistence u dětí se zdravotním postižením

Veronika Košíková

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Košíková**
Osobní číslo: **H10401**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Osobní asistence u dětí se zdravotním postižením**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Ve své bakalářské práci bych se chtěla zaměřit na osobní asistenty. Na to, co je motivovalo pro výběr této práce a jakým způsobem je práce s postiženými dětmi ovlivňuje. Zvolím kvalitativní výzkumné metody, zejména polostrukturované rozhovory, zúčastněné a polozúčastněné pozorování.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠVARCOVÁ, Iva. Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. Praha: Portál, 2006. ISBN 8073670607

GOFFMAN, Erving. Stigma : poznámky k problému zvládnání narušené identity. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 8086429210

FOULCAULT, Michel. Dějiny šílenství. Praha: Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-085-2

MURPHY, Robert Francis. Umlčené tělo. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-98-2

GÉRINGOVÁ, Jitka. Pomáhající profese: Tvořivé zacházení s odvrácenou stranou. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie handicapu. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 382-002-01

KOPŘIVA, Karel. Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-150-9

SCHMIDBAUER, Wolfgang. Syndrom pomocníka: Podněty pro duševní hygienu v pomáhajících profesích. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-369-7

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.**
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20. 3. 2013

Veronika Košíková

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou osobní asistence. Je zaměřena především na to, co vedlo osobní asistenty k výběru tohoto povolání, zda je tato práce nějakým způsobem ovlivňuje, a jak ji sami asistenti vnímají. Práce vychází z terénního výzkumu, který probíhal v občanském sdružení Orion.

Klíčková slova

Osobní asistent, osobní asistence, děti, zdravotní postižení, občanské sdružení Orion

Annotatiton

This thesis deals with the issue of personal assistance. It focuses mainly on what personal assistants led to the selection of the profession, whether that work affects them in some way and how assistants perceive their own work. The thesis is based on field research conducted in the civic association Orion.

Keywords

Personal assistant, personal assistance, children, disability, civic association Orion

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Osobní asistence.....	11
2.1	Historie osobní asistence ve světě.....	11
2.2	Historie osobní asistence v České republice.....	12
2.3	Druhy osobní asistence.....	12
2.4	Osobní asistence ve škole.....	13
3	Osobní asistent.....	14
3.1	Kvalifikační předpoklady.....	14
3.2	Tělesné a zdravotní předpoklady.....	14
3.3	Duševní předpoklady.....	15
4	Motivace.....	16
5	Emoce.....	18
6	Rizika a nebezpečí.....	20
6.1	Syndrom pomocníka.....	20
6.2	Syndrom vyhoření.....	20
6.3	Moc.....	21
6.4	Stres.....	22
7	Etický kodex osobního asistenta.....	24
8	Zdravotní postižení.....	25
8.1	Historie zdravotního postižení.....	25
8.2	Autismus.....	26
8.3	Mentální retardace.....	26
8.4	Tělesné postižení.....	26
9	Vztah mezi asistentem a klientem.....	27
10	Občanské sdružení Orion.....	28
10.1	Sociálně aktivizační služby.....	29
10.2	Osobní asistence v občanském sdružení Orion.....	29
10.3	Denní aktivizační centrum.....	29
11	terénní výzkum.....	30
11.2	Metodologie.....	30
11.3	Reflexe výzkumu.....	31
11.4	Průběh výzkumu.....	32
11.5	Interpretace výsledků výzkumu.....	32

11.6	Zhodnocení výzkumu	43
12	Závěr.....	45
13	Seznam použité literatury	46

1 Úvod

Za téma své bakalářské práce jsem si vybrala osobní asistenci u zdravotně postižených dětí. Profese osobního asistenta u handicapovaných je nesmírně důležitá, jelikož tito lidé budou ve svém životě neustále potřebovat pomoc. Osobní asistent je člověk, který se snaží těmto lidem pomáhat ve všem, co sami nejsou schopni zvládnout.

Díky tomu, že jsem v rámci odborné praxe navštěvovala občanské sdružení Orion, měla jsem možnost poznat tuto profesi podrobněji a nahlédnout do života osobních asistentů zaměstnaných v této organizaci. V rámci stáže jsem také pracovala se zdravotně postiženými dětmi a vykonávala stejné činnosti jako zaměstnanci. Díky této praxi jsem poznala, co práce osobního asistenta obnáší a také, že může být pro někoho náročná jak po fyzické, tak po psychické stránce, a proto jsem se rozhodla tomuto tématu více věnovat.

Ve své bakalářské práci se zaměřím především na to, proč si lidé vybírají profesi osobního asistenta a zda je toto povolání nějakým způsobem ovlivňuje. V mém zájmu bude zjistit, jak se pracovníci v občanském sdružení Orion o této práci dozvěděli a co je vedlo k tomu, aby začali pracovat jako osobní asistenti u zdravotně postižených dětí. Dále se budu věnovat tomu, jak svou profesi tito lidé vnímají a zda na sobě vidí nějaké změny od začátku pracovního procesu.

Jako výzkumné otázky jsem si zvolila následující:

- **Co motivuje lidi při výběru práce osobního asistenta?** Touto otázkou bych chtěla porozumět tomu, jaké motivace vedou osobního asistenta k výběru tohoto povolání.
- **Jak ovlivňuje prostředí handicapovaným osobní asistenty?** Z této otázky bych chtěla zjistit, jak asistenti vnímají svou profesi a prostředí, ve kterém pracují. Zda na sobě postřehli nějaké změny před a během práce u handicapovaných dětí.

Zpočátku se budu věnovat problematice osobní asistence, její historii a druhům. Dále zmíním schopnosti, které by měl člověk mít, aby mohl vykonávat práci osobního asistenta. V dalších kapitolách se pokusím přiblížit problematiku

handicapu, kde stručně popíšu jednotlivé druhy zdravotního postižení. Následně představím občanské sdružení Orion a vlastní terénní výzkum, kde se pokusím odpovědět na výzkumné otázky.

2 Osobní asistence

Služby osobní asistence vymezuje a řídí sám uživatel.¹ Cílem práce osobního asistenta je pomoc člověku s běžnými každodenními úkony, které by člověk zvládal sám, nebýt jeho zdravotního handicapu. Díky této službě by člověku s handicapem měly být zabezpečeny základní životní potřeby, a to nejenom biologické (příjem potravy, pomoc s toaletou, hygiena, atd.), ale také společenské (doprovod do vzdělávání, na společenské akce atd.).² Osobní asistence bývá většinou vnímána jako služba pro klienty s fyzickým postižením. U mentálně handicapovaných se nepředpokládá, že zvládnou definovat své vlastní potřeby a řídit asistentskou péči, a proto bývá osobní asistence u takových klientů velmi náročná.³

2.1 Historie osobní asistence ve světě

Osobní asistence má ve světě dlouhou historii. Někteří spatřují kořeny osobní asistence již v bibli, kde byla tato činnost popisována jako poskytování pomoci lidem, kteří ji potřebovali. Dále se hovoří o vzniku osobní asistence v antické Spartě, kde byli postižení zcela závislí na svých blízkých a zbytkem společnosti byli zavržováni. Na státě uznávanou pomoc a podporu měli nárok jen zasloužilí vojenští vysloužilci a cechovní bratrstva.⁴

Počátek osobní asistence v pravém slova smyslu je spojován se jménem Eda Roberse. Žil v minulém století v Kalifornii, a přestože měl velmi těžké tělesné postižení, studoval na univerzitě v Berkley, kde v šedesátých letech se svými spolužáky založil hnutí Independent Living. Cílem bylo dosáhnout plné rovnoprávnosti zdravotně postižených lidí s lidmi bez postižení. Hnutí se postupně rozšířilo o několik dalších států, což vedlo ke vzniku Evropského hnutí ENIL (The European Network of Independent Living).⁵

---

¹ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 145

² JANA HRDÁ. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z:

http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 9

³ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 145

⁴ Asociace pro osobní asistenty. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z:

<http://www.apoa.cz/index.php/o-osobni-asistenci/zakladni-udaje/historie-osobni-asistence>

⁵ Asociace pro osobní asistenty. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z:

<http://www.apoa.cz/index.php/o-osobni-asistenci/zakladni-udaje/historie-osobni-asistence>

2.2 Historie osobní asistence v České republice

Jak na celém světě, tak i v Českých zemích závisela sociální péče na rodině a blízkých. Poprvé se o sociální péči hovoří za Ferdinanda I., podle nějž se pomoc poskytuje chudým s domovským právem v obci. Za Josefa II. se zřizovaly farní chudinské ústavy. Od roku 1868 platil Chudinský zákon českého zemského zřízení, který upravoval právní vztahy vzniklé v oblasti chudinské péče a fungoval až do roku 1956, kdy vstoupil v platnost zákon o sociálním zabezpečení. Po únoru 1948 byl přenesen výkon sociální péče na orgány státu.⁶

U nás jsou začátky poskytování osobní asistence spojeny s Pražskou organizací vozíčkářů, jejíž pracovníci se poučili ze švédských a holandských zkušeností a v roce 1991 začali poskytovat osobní asistenci deseti klientům své organizace.⁷

Pravděpodobně prvním člověkem, který žil v Československu s pomocí osobní asistence byla Jana Hrdá. Po smrti matky, začala Jana Hrdá ve své domácnosti organizovat pod záštitou Okresního ústavu sociálních služeb placenou i dobrovolnickou osobní asistenci. Postupně se začala této problematice věnovat a vydala několik brožur a článků. Velký význam mělo i schválení zákona o sociálních službách v roce 2006, do kterého se aktivistům Independent Living podařilo prosadit principy osobní asistence.⁸

2.3 Druhy osobní asistence

Asociace pro osobní asistenty⁹ uvádí následující druhy osobní asistence:

- **Řízená osobní asistence** - obvykle vyžaduje odborné vzdělání, jelikož se týká osob se speciálními potřebami. Jedná se o klienty, kteří nedovedou koordinovat své potřeby tj. klienti s mentálním či psychickým postižením, kteří kvůli svému handicapu nedovedou práci asistenta řídit.

⁶ Asociace pro osobní asistenty. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.apoa.cz/index.php/o-osobni-asistenci/zakladni-udaje/historie-osobni-asistence>

⁷ Asociace pro osobní asistenty. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.apoa.cz/index.php/o-osobni-asistenci/zakladni-udaje/historie-osobni-asistence>

⁸ Asociace pro osobní asistenty. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.apoa.cz/index.php/o-osobni-asistenci/zakladni-udaje/historie-osobni-asistence>

⁹ Asociace pro osobní asistenty. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.apoa.cz/index.php/o-osobni-asistenci/zakladni-udaje/poddruhy-osobni-asistence>

- **Sebeurčující osobní asistence** – zde není vyžadována žádná odborná příprava osobního asistenta. Klient je schopen řídit a organizovat práci asistenta
- **Dobrovolná osobní asistence** – tento druh osobní asistence může zprostředkovávat organizace nebo si ji klient může dohodnout sám. Poskytuje se bez úplaty.
- **Společenská osobní asistence** – od ostatních se liší obsahem, neposkytuje se při ní pomoc při biologických potřebách, nákupu, úklidu apod., ale jedná se spíše o doprovody do společnosti, předčítání atd. Poskytují ji především agentury nebo fyzické osoby.

Pracovníci v občanském sdružení Orion vykonávají hlavně řízenou osobní asistenci. Především jde o děti, které samy nejsou schopny definovat své potřeby a neumožňuje jim to ani jejich zdravotní stav. Navíc asistenti mají práci definovanou svým zaměstnavatelem, který má pokyny od rodičů dětí. Osobní asistence je poskytována také při odpoledních aktivitách v Orionu, kde práci asistentů řídí vedoucí dané aktivity.

2.4 Osobní asistence ve škole

Tento druh osobní asistence je poskytován handicapovaným dětem a spočívá především v doprovodech a dopravě do školy a ze školy, v pomoci při vyučování, přesunech v rámci školy, použití toalety apod.¹⁰

Tento asistent musí mít odbornou způsobilost. Asistent zde není v roli pomocného učitele, ale spíše jakýmsi tlumočníkem a pomocníkem.¹¹

¹⁰HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 44

¹¹HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 44

3 Osobní asistent

3.1 Kvalifikační předpoklady

Požadavky na kvalifikační předpoklady asistenta se liší dle druhu osobní asistence, zaměstnavatele nebo klienta, kterému bude asistence poskytována. Pokud je osobní asistent zaměstnán u poskytovatele sociálních služeb, který se musí řídit zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jsou stanoveny následující požadavky¹²

- Minimální střední vzdělání (výuční list, maturita není nutná)
- Kurz osobního asistenta akreditovaný MPSV

Tyto vzdělávací kurzy nabízejí v současné době různé organizace, vzdělávací agentur a školská zařízení.

3.2 Tělesné a zdravotní předpoklady

Tělesná stavba a kondice osobního asistenta závisí na druhu handicapu a hmotnosti klienta. Jiné tělesné požadavky budou potřeba u tělesně handicapovaného člověka a u jiného člověka s mentálním postižením. Osobní asistent by měl být tak silný, aby vyhověl požadavkům klienta, také by měl být v pořádku i po zdravotní stránce, aby ho vykonávání osobní asistence neohrožovalo, a aby byl schopen bez problému vykonávat všechny potřebné úkony.¹³

Během svého výzkumu jsem se setkala s trochu zarážející skutečností. I přesto, že by práce osobního asistenta měla alespoň trochu odpovídat tělesné stavbě asistenta, měla jsem jednu respondentku, která byla drobná a štíhlá, a přesto pracovala jako osobní asistentka ve třídě s dětmi, které nechodily. Zda tuto práci považuje za náročnou, odpověděla následovně „*Ze začátku pro mě byla náročná spíše fyzicky, protože jsem byla ve třídě s nechodícími dětmi a někdy jsem byla opravdu unavená.*“ Další z respondentek má problémy se zády, dříve chodívala na rehabilitace, občas ji ta záda bolí, a i přes tuto skutečnost svou práci nepovažuje za

---

¹² Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6195/zakon_108_2006.pdf

¹³ HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 10

náročnou a dělá ji ráda. Rozdíl v těchto dívkách je ten, že jedna pracuje jako asistentka ve třídě a druhá v denním centru. Z mého pozorování během praxe se mi práce v centru nejeví tak náročná jako ve škole, jelikož děti z centra se na vozíčku často pohybují i bez dopomoci asistenta.

3.3 Duševní předpoklady

Psychické vlastnosti mají pro práci osobního asistenta velký význam. Díky dobrým psychickým předpokladům dokáže osobní asistent lépe vyřešit problémové situace a předcházet různým komplikacím.¹⁴

---

¹⁴ HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 10

4 Motivace

Motivace člověka pro výkon práce osobního asistenta je velmi důležitá kvůli správnému fungování služby, kterou asistent poskytuje. Existují různé příčiny, proč člověk chce vykonávat osobní asistenci u zdravotně postižených lidí. Respondentku č. 1 k práci s postiženými dětmi přivedly rehabilitace, kde viděla práci s dětmi a rozhodla se ji také vykonávat. „...*dlouho mám problémy se zády a chodila jsem na rehabilitace, kde jsem potkávala i postižené děti. Viděla jsem, jak se s takovými dětmi pracuje a jaké jsou, a proto jsem chtěla s nimi pracovat.*“ Respondentka č. 3 na otázku, proč se rozhodla pracovat se zdravotně postiženými dětmi, odpověděla následovně „*Vždy jsem měla ráda malé děti a přála jsem si s nimi vždy pracovat a sen se mi splnil.*“

Motivacemi, které by neměly být na prvním místě při volbě tohoto povolání, jsou například finance nebo neúspěch v jiném povolání.

Konkrétní typy špatné motivace uvádí Dagmar Antonová v příručce Jany Hrdé¹⁵, podle které může každý následující typ negativně ovlivnit výkon osobní asistence nebo dokonce narušit osobnost klienta.

- **Typ pečovatelský** – tento typ asistenta se chová ke klientovi jako k člověku, který je zcela nemohoucí. Říká mu, jak se má chovat, kam má jít, co dělat apod.
- **Typ ochranný** – tito asistenti mají představu, že svět je zlý a že musí svého klienta před nepřátelským světem chránit. Takoví lidé většinou prožili nějakou negativní zkušenost (ztrátu blízkého člověka, psychické ublížení blízké osobě atd.)
- **Typ postižený svou profesí, neschopný se přeorientovat na jinou skupinu obyvatelstva** – do této skupiny patří většinou bývalí pedagogičtí pracovníci, kterým se nedaří přeorientovat se na dospělé lidi a s klienty často jednájí jako s malými dětmi.

---

¹⁵ HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 11

- **Typ řešící si své osobní neúspěchy a nízké sebevědomí** – takoví asistenti si nebývají sami sebou moc jistí, jsou roztěkaní a jejich nízké sebevědomí se odráží na chování ke klientovi, na kterém si často léčí své komplexy z méněcennosti. Příčinou může být např. nešťastné dětství.
- **Typ hledající mezi klienty svého partnera** – v tomto případě je problémem, že klient sice touží po lásce, ale často nemůže najít partnera, proto by asistentovo rozhodnutí navázat s klientem vážný vztah nemělo být pouze povrchní. Z ukončení vztahu by u klienta mohla vzniknout těžká traumata
- **Typ hledající sebeuplatnění** – zde se kříží typ ochranný, pečovatelský a typ řešící své osobní neúspěchy a nízké sebevědomí. Právě takoví lidé se nejvíce snaží uplatnit v osobní asistenci.

5 Emoce

„Emoce nejsou onemocněním, ale mnozí z nich mají strach podobně jako z nemoci. Přicházejí totiž také většinou neočekávaně, plně nebo zčásti nás pohlcují, omezují, paralyzují.“¹⁶

Slovo emoce pochází z latinského e-motio, což znamená pohnutí. Jedná se o komplexní jevy charakteristické svou proměnlivostí a citlivostí na změny ve vnějším a vnitřním prostředí. Nejvíce charakterizující vlastností emocí je jejich komplexnost. Ta zahrnuje prožívání, tělesné změny i chování. Lidský vztah je vždy doprovázen emocemi. Ty ve vztahu vznikají, kumulují se a projevují.¹⁷

Osobní asistenti často bývají při své práci vystaveni emocím svých klientů a neměli by se jim bránit. Vytlačováním emocí by mohl být narušen jejich vztah.¹⁸ I přesto se většina lidí snaží vyhnout velmi emočním situacím, je to zřejmě proto, že emoce ostatních v nás mohou vyvolat vlny našich emocí, vůči kterým jsme bezbranní.¹⁹

Lidé, pracující v pomáhajících profesích a tedy i osobní asistenti, by měli ve vztazích ke svým klientům dbát na svou mezilidskou ekonomiku, jelikož dlouhodobá nevyváženost mezi braním a dáváním může vyvolat pocity vyčerpání, nezájmu a tudíž může vést až k syndromu vyhoření. Osobní asistenti se ve své profesi často zabývají trápením druhých, a proto by měli mít své chvíle, kdy by si doplnili energii. Jsou to především ty momenty, kdy pocítují klid, radost, lásku, štěstí a porozumění. Jde hlavně o to, aby si ve svém životě uvědomovali, co se jim povedlo, co je baví, či nač se těší.²⁰

Z uvedeného plyne, že práce osobního asistenta může být psychicky velmi vyčerpávající. Toto mohu potvrdit i z některých odpovědí respondentů, z nichž někteří vidí svou práci jako psychicky náročnou. Dle respondentky č. 1 je psychicky náročná práce osobního asistenta v ústavu, kde pobyt dětem nepřináší žádná zlepšení, ale současnou práci v občanském sdružení psychicky za náročnou nepovažuje. „Na

---

¹⁶ HÁJEK, Karel. *Práce s emocemi pro pomáhající profese: Tělesně zakotvené prožívání*. Praha: Portál, 2007, s. 8

¹⁷ GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese*. Praha: Triton, 2011, s. 62

¹⁸ HÁJEK, Karel. *Práce s emocemi pro pomáhající profese: Tělesně zakotvené prožívání*. Praha: Portál, 2007, s. 58

¹⁹ GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese*. Praha: Triton, 2011, s. 65

²⁰ HÁJEK, Karel. *Práce s emocemi pro pomáhající profese: Tělesně zakotvené prožívání*. Praha: Portál, 2007, s. 100

rozdíl od Domečků práce v Orionu pro mě psychicky náročná není. My se tady těm dětem hodně věnujeme a víme, že ty děti jsou spokojené a často se lepší“ Podle respondenta č. 2 také není současná práce po psychické stránce náročná, ale při výkonu osobní asistence dříve si prošel velkou psychickou zátěží v podobě syndromu vyhoření. Hlavně záleží na tom, s jakými lidmi člověk pracuje. I respondent č. 4 uvedl ve své odpovědi, že je pro něj práce psychicky zátěžová. „... jinak je opravdu náročná na psychickou oblast člověka.“

Karel Hájek uvádí, jak zvládat profesní zátěž, které jsou pracovníci vystaveni. Podle něho k prožitkovým stavům, které pomáhají zvládat takové zátěžové situace, patří dobrotivost, soucit, sdílená radost a vyrovnanost.²¹

Osobní asistenti se se zátěžovými situacemi mohou vyrovnat různými způsoby. Informátor č. 4 se s psychickou zátěží vyrovnává pomocí odpočinku a relaxace. „Řeším to relaxací, dostatkem odpočinku.“ Z výpovědi respondentky č. 3 jednoznačně vyplývá, že odděluje práci od soukromého života. „...nikdy jsem si problémy z práce nebrala domů, takže se to spíše řešilo na pracovišti.“

---

²¹ HÁJEK, Karel. *Práce s emocemi pro pomáhající profese: Tělesně zakotvené prožívání*. Praha: Portál, 2007, s. 102

6 Rizika a nebezpečí

6.1 Syndrom pomocníka

Autorem pojmu syndrom pomáhajícího je německý psycholog Schmidbauer, který přišel na to, že lidé pracující v pomáhajících profesích spojují podobné druhy problémů. Tyto problémy systematizoval a nazval je syndromem pomáhajících. Koncept syndromu pomocníka má podle Schmidbauera dovést člověka k analýze vnitřních motivací pro volbu pomáhajícího povolání.²²

Jedná se o kombinaci určitých příznaků, které se opakují jak v chování pracovníků, tak v jejich prožívání a tím ovlivňují a poškozují jejich pracovní výkony.²³

Syndrom pomáhajícího se může projevit například schopností vyjadřovat své pocity, potřeby, nepřipouštění si vlastní slabosti či bezmoci atd. U pracovníků se projevuje kontrolované chování orientované na výkon práce a touha o jejím perfektním provedení. Takoví lidé mohou působit jako neradostní, ale velmi spolehliví a obětaví. Deprese jsou u pomáhajících zesilovány skutečností, že pro ně není lehké přijmout pomoc a přiznat vlastní slabost.²⁴ Často se projevuje neschopnost oddělit své povolání od soukromého života, a proto jsou jejich osobní životy zaplavovány pracovními problémy.²⁵

6.2 Syndrom vyhoření

Syndrom vyhoření jako první popsal v roce 1974 americký psychoanalytik Herbert J. Freudenberger. Nejedná se o nemoc, ale o psychický stav postihující nejčastěji jedince pracující v pomáhajících profesích.

Tento stav je popisován jako naprostá únava, kterou doprovázejí pocity beznaděje. Jde o mentální a citové vyčerpání, které je způsobené dlouhodobým

---

²² GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese*. Praha: Triton, 2011, s. 92

²³ GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese*. Praha: Triton, 2011, s. 92

²⁴ SCHMIDBAUER, Wolfgang. *Syndrom pomocníka: Podněty pro duševní hygienu v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2008, s. 25

²⁵ GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese: Tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton, 2011, s. 93

stresem. Zpočátku postihuje pouze pracovní oblast jedince, ale postupem času může dojít k depresím či chronické únavě. Prvotním signálem, který by měl varovat před syndromem vyhoření, je nadměrná angažovanost, vystřídaná pochybnostmi o smyslu práce.

Během výzkumu i v odpovědi jednoho z mých respondentů zaznělo, že ho v minulosti postihl syndrom vyhoření. „*Když jsem pracoval jako osobní asistent u Marka, prošel jsem si syndromem vyhoření, neviděl jsem u Marka žádný posun, žádné zlepšení a měl jsem pocit, že má práce je zbytečná.*“ Odpověď tohoto informátora se shoduje s literaturou, kde autoři také popisují, že jde o určitou beznaděj spojenou s pocitem, že práce jedince je zbytečná.

Ohroženi jsou nejvíce pomáhající pracovníci s velkými ideály a očekáváním, kteří se vrhají do práce s velkým nadšením, zanedbávají své koníčky a práce se pro ně stává vším.²⁶ S léčbou syndromu vyhoření je nejlepší obrátit se na psychologa či psychiatra. Terapie by měly být doplněny dostatečným odpočinkem a relaxací jedince.²⁷

6.3 Moc

„*Klient je do jisté míry bezmocný už tím, že něco potřebuje. Pracovník je do jisté míry mocný už tím, že pomáhá, aby málo mocný klient byl o něco mocnější.*“²⁸

V různých pomáhajících profesích se uplatňuje moc různými způsoby. V každé profesi je využívána jinak a pohled na její používání se mění.

Rozlišujeme dva typy moci a to moc reálnou, která je přidělena institucionálně a moc pociťovanou. V prvním případě může pracovník omezit osobní svobodu klienta, je-li to v zájmu jeho zdraví či zdraví ostatních.²⁹ Druhý případ nastane tehdy, když se pracovník pro klienta stává řídicí autoritou a může tuto moc

---

²⁶ Vitalion. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://nemoci.vitalion.cz/syndrom-vyhoreni/>

²⁷ Vitalion. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://nemoci.vitalion.cz/syndrom-vyhoreni/>

²⁸ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. Praha: Portál, 1997, s. 40

²⁹ GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese: Tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton, 2011, s. 79

aktivně brát, vyžadovat jako podmínku své pomoci, nebo naopak si ji nechat od klienta přidělit. V tom případě klient sám vyžaduje radu a vedení pracovníka.³⁰

Nevědomé použití moci lze rozeznat i z neverbálních projevů např. tón hlasu, pohled.³¹ Mocenská pozice pomáhajícího může velmi silně ovlivnit poskytování pomoci, protože čím větší pravomoc pracovník má, tím se zvětšuje odstup a nedůvěra klienta.³²

Asistentům u zdravotně postižených dětí je moc částečně svěřena zákonnými zástupci dítěte. Asistent by měl být pro dítě autoritou i přítelem a dítě by k němu mělo mít dobrý vztah. Toto se potvrdilo i během mé praxe v občanském sdružení Orion, kdy asistenti měli určitou autoritu, ale děti k nim měly velmi přátelský vztah. U mladších dětí ten vztah připomínal spíše dítě a učitele v mateřské škole, u starších bych ten vztah nazvala spíše kamarádským.

Moc je ve vztahu mezi pomáhajícím a klientem velmi důležitá. Mocenské postavení pracovníka je pro samotné pomáhání spíše přítěží, v některých případech nezbytnou. Je zapotřebí, aby si pracovník projevy uplatňování moci uvědomoval.³³

6.4 Stres

Slovo stres pochází z anglického slova *stress* – napětí, zátěž. Jedná se o širší biochemický a psychologický pojem, který označuje náročné životní situace, k nimž mohou patřit např. konflikty, frustrace apod. H. Seley v roce 1950 charakterizoval stres jako fyziologickou odpověď organismu, která se projevuje prostřednictvím obecného adaptačního syndromu.³⁴

---

³⁰ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. Praha: Portál, 1997, s. 42

³¹ GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese: Tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton, 2011, s. 79

³² KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. Praha: Portál, 1997, s. 40

³³ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. Praha: Portál, 1997, s. 51

³⁴ ŠVINGALOVÁ, Dana. *Stres a "vyhoření" u profesionálů pracujících s lidmi*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s. 8

Stres se může projevovat různými způsoby. Patří sem např. poruchy spánku, podráždění, deprese a celkový pokles psychické výkonnosti. Dále může dojít k narušení sociálních vztahů a komunikace v profesním i osobním životě.³⁵

K úspěšnému zvládnutí stresu mohou pomoci antistresové aktivity, zdravý životní styl atd.

---

³⁵ ŠVINGALOVÁ, Dana. *Stres a "vyhoření" u profesionálů pracujících s lidmi*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s. 18

7 Etický kodex osobního asistenta

Etický kodex slouží osobním asistentům jako soubor základních pravidel ve vztahu ke klientovi, zaměstnavateli a ostatním kolegům. Kromě obecných zásad, které vycházejí z Etického kodexu Společnosti sociálních pracovníků ČR, jsou v kodexu zařazeny i konkrétní body dané organizace. Tyto etické principy se především týkají klientova práva na sebeurčení, respektování jeho soukromí atd.³⁶

---

³⁶ UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: Praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál, 2010, s. 31

8 Zdravotní postižení

„Někteří lidé nejsou schopni dělat to, co dělám já, poněvadž jim k tomu chybí intelektuální výbava, a v tomto smyslu jsou invalidní oni a já ne. Každý je v tom či onom neschopný – invalidní.“³⁷

V následující kapitole se zmiňuji o druzích zdravotního postižení. Robert F. Murphy ve své knize *Umlčené tělo* píše „*nemoc a postižení prý nepředstavují jen somatický problém, ale také psychický a sociální stav*“,³⁸ což také potvrzuje ve svém výzkumu. Lidé se k handicapovaným chovají odlišně a neuvědomují si, že to může mít velký dopad na jejich psychiku.

8.1 Historie zdravotního postižení

Postoje společnosti ke zdravotně postiženým se v průběhu historie měnily. Měla na to vliv struktura společnosti, stupeň myšlení, ale i morálka a normy společnosti.³⁹

V prvních společnostech šlo především o zachování rodu či rodiny, a proto se zbavovali jedinců, kteří nebyli schopni pracovat.⁴⁰ Mentálně postižení jedinci byli označováni za posedlé ďáblem nebo za zatvrzelé hříšníky a ne za nemocné.⁴¹

S příchodem křesťanství se postoje společnosti měnily. Především díky tomu, že křesťané vyznávali rovnost a lásku k bližnímu svému.⁴²

Během období renesance a humanismu docházelo k prvním snahám o vzdělávání lidí s handicapem. V kapitalistické společnosti bylo tělesné postižení posuzováno z pohledu schopnosti pracovat, a tudíž se pozornost zaměřila na rehabilitaci postižených.⁴³

---

³⁷ MURPHY, Robert Francis. *Umlčené tělo*. Praha: Slon, 2001, s. 60

³⁸ MURPHY, Robert Francis. *Umlčené tělo*. Praha: Slon, 2001, s. 19

³⁹ VÍTKOVÁ, Marie. *Základy speciální pedagogiky 1*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002, s. 42

⁴⁰ VÍTKOVÁ, Marie. *Základy speciální pedagogiky 1*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002, s. 43

⁴¹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, s. 221

⁴² VÍTKOVÁ, Marie. *Základy speciální pedagogiky 1*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002, s. 42

⁴³ VÍTKOVÁ, Marie. *Základy speciální pedagogiky 1*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002, s. 43

8.2 Autismus

Neexistuje žádná přesná definice autismu, nicméně všechny existující definice se shodují na tom, že mezi postižené oblasti patří sociální vztahy, komunikace a chování. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí je autismus zařazován mezi pervazivní vývojové poruchy. Příčina autismu není známá.⁴⁴

Vzdělávání dětí s autismem je velmi komplikované, protože tyto děti nepřijímají informace ze svého okolí a pokud ano tak velmi omezeně. Je velmi těžké naučit dítě s autismem základním dovednostem a nepatrné výsledky se dostávají pomalu. Existuje řada různých terapií (př. aromaterapie, muzikoterapie, biofeedback...), které mohou pomoci postiženým v rozvoji a duševní pohodě.⁴⁵

8.3 Mentální retardace

Jako mentálně retardovaní jsou označováni ti jedinci, u nichž dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, odlišnému vývoji psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování. Míra postižení je individuální. Příčinou mentálního postižení je organické postižení mozku. Podle období, kdy k postižení došlo, rozlišujeme oligofrenii a demenci.

Rozdíly v mentální úrovni postižených jedinců jsou mnohem větší než rozdíly mezi zdravou populací. Mezi osoby s mentální retardací patří jedinci jak s lehkým mentálním postižením, kteří mohou dokončit školu, vyučit se a založit rodinu, tak lidé s hlubokým postižením, kteří jsou ve všem odkázáni na pomoc druhých.⁴⁶

8.4 Tělesné postižení

Mezi osoby s tělesným postižením se řadí osoby s celkovou nebo omezenou poruchou hybnosti. Může se jednat o prvotní nebo druhotné omezení hybnosti, kdy v prvním případě se jedná o přímé postižení pohybového ústrojí nebo o postižení centrální či periferní nervové soustavy. Ve druhém případě je příčina omezení pohybu jiná např. srdeční či revmatické choroby.⁴⁷

---

⁴⁴ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 126

⁴⁵ Vzdělávání a autismus. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.vzdelavaniaautismus.cz/o-autismu>

⁴⁶ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006, s. 11

⁴⁷ VÍTKOVÁ, Marie. *Základy speciální pedagogiky 1*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002, s. 44

9 Vztah mezi asistentem a klientem

Jana Hrdá se ve své příručce zmiňuje o vztazích mezi asistentem a klientem. Při dotazování asistentů a klientů docházelo k odpovědím, že se jejich vztah blíží sourozeneckému, přátelskému, příbuzenskému atd. Asistenti i klienti se shodli na tom, že jde o vztah velmi osobní, intimní. A většina dotazovaných popřela, že by se jednalo pouze o vztah zaměstnanecký, protože osobní asistent není považován za toho, kdo velí, a klient není ten, kdo poslouchá, nýbrž asistent je pro klienta partnerem, který mu pomáhá.⁴⁸

Základem vztahu klient-asistent je rovnocennost. Oba účastníci mají stejnou cenu i v případě, že jeden z nich postrádá schopnosti, které většina lidí má. Cena člověka nezávisí na jeho vzhledu, inteligenci či zdraví, člověk je cenný proto, že je člověk a to bez ohledu na to, jaký je.⁴⁹

Dříve se uvádělo, že vztah mezi klientem a asistentem musí být rovnoprávný. Jana Hrdá píše, že až časem se přišlo na to, že to byl omyl. Že právě klient má být tím dominantním, který řídí práci osobního asistenta a má plnou zodpovědnost za průběh služby. A naopak asistent není jeho sluha a nemělo by docházet k tomu, aby jeden s druhým manipulovali.⁵⁰

Pokud je asistence poskytována dítěti, služby asistenta řídí rodiče dítěte. Z vlastního pozorování jsem usoudila, že i tento vztah je velmi přátelský, i když asistent si u dítěte musí udržet určitou autoritu.

---

⁴⁸HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 16

⁴⁹HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 16

⁵⁰HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf, s. 16

10 Občanské sdružení Orion

„Postižení lidé mají hodně společného, ale nejvíce společné je jim nepřátelské prostředí – lidské a fyzické překážky tak velké, že mnohé z nich zaženou do izolace. Ti, kteří se probíjávají zpátky, kteří se chtějí uplatnit a překračují tyto bariéry, jsou buď blázni, nebo mají odvahu“⁵¹

Na výše uvedené ukázce z knihy Umlčené tělo, bych chtěla poukázat, jak těžké to handicapovaní v životě mají. Nejenže se na ně mnozí lidé dívají s opovržením a odsuzují je, ale také je pro ně složité začlenit se do běžného života. Vždyť například lidé na vozíčku mají velmi málo možností účastnit se různých zájmových aktivit jen díky tomu, že na mnohých místech, kde tyto aktivity probíhají, jsou bariéry, které není možno s vozíkem překonat. V současnosti se na zdravotně handicapované myslí více a stavějí se i bezbariérové budovy, ale pořád takových budov není dostatek a často se nacházejí pouze ve městech. Na pomoc handicapovaným existuje množství organizací, mezi které patří i občanské sdružení Orion.

Následující informace o občanském sdružení Orion jsou čerpány z webových stránek občanského sdružení.⁵²

Jedná se o neziskovou organizaci, která poskytuje osobní asistenci pro děti s handicapem a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Od září je zde také otevřeno centrum denních služeb, které slouží pro děti i dospělé s handicapem. Orion se snaží podpořit rodiny se zdravotně postiženými dětmi, aby všichni měli možnost žít „normální“ život, tzn. navštěvovat školu, aktivně trávit svůj volný čas apod.

Občanské sdružení poskytuje dva typy služeb. Jedná se o osobní asistenci a o sociálně aktivizační služby.

---

⁵¹ MURPHY, Robert Francis. Umlčené tělo. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, str. 116

⁵² Občanské sdružení rodičů a přátel dětí s handicapem Orion. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.os-orion.eu/>

10.1 Sociálně aktivizační služby

Tyto služby jsou poskytovány rodinám s handicapovanými dětmi, kterým hrozí sociální vyloučení. Jejich úkolem je posilování soudržnosti rodiny a hledání a rozvoj nových možností péče o dítě se zdravotním postižením.

Služby patřící do této skupiny se nacházejí na webových stránkách občanského sdružení Orion.

10.2 Osobní asistence v občanském sdružení Orion

Občanské sdružení Orion poskytuje přednostně osobní asistenci ve školních a předškolních zařízeních. Osobní asistent se nevěnuje pouze jednomu dítěti, ale ve třídě pomáhá více dětem. Nejedná se přitom o poskytování pedagogické asistence, ale osobní asistence jako sociální služby.

Dále občanské sdružení poskytuje služby osobní asistence i při mimoškolních činnostech přímo v Orionu během odpoledních aktivit a v centru denních služeb. Při volných kapacitách je osobní asistenci možno poskytovat i v domácím prostředí klientů.

Seznam služeb poskytovaných přímo občanským sdružením je uveden na webových stránkách občanského sdružení.⁵³

10.3 Denní aktivizační centrum

Denní aktivizační centrum bylo otevřeno v září r. 2012. Jelikož jsem v Orionu pořád ještě vykonávala praxi, měla jsem možnost být při jeho otevření. Denní centrum je v provozu celý den. Navštěvují ho především mladí lidé. Na programu denního centra jsou různé aktivity. Jedná se např. o výtvarné činnosti, vzdělávání, exkurze. Pracují zde celkem tři zaměstnanci, kteří vedou všechny aktivity a zároveň vykonávají osobní asistenci, protože téměř všichni klienti jsou na vozíčku a nedokážou některé činnosti dělat sami.

---

⁵³ Občanské sdružení rodičů a přátel dětí s handicapem Orion. [online]. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: http://www.os-orion.eu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=111&Itemid=147

11 terénní výzkum

Terénní výzkum k mé bakalářské práci probíhal v občanském sdružení Orion v Rychnově nad Kněžnou. Dalo by se říci, že výzkum začal již v lednu roku 2012, kdy jsem nastoupila do Orionu v rámci školní praxe. Během prvních pár týdnů jsem se svými budoucími respondenty seznámila a navázala první kontakty. Během praxe jsem si vyzkoušela, co všechno obnáší práce osobního asistenta a to mě inspirovalo k výběru tématu pro bakalářskou práci.

Jako respondenty jsem si vybrala pracovníky občanského sdružení Orion, kteří zde vykonávají práci osobního asistenta. Někteří z nich od září pracují v centru denních služeb, kde kromě osobní asistence organizují a vedou různé aktivity. Celkově šlo o šest pracovníků občanského sdružení, dva muže a čtyři ženy. Tři ženy vykonávají osobní asistenci ve třídách a při odpoledních aktivitách v Orionu a ostatní jsou zaměstnaní v denním centru.

11.1 Cíl výzkumu

Za cíl výzkumu jsem si stanovila zjistit, proč si osobní asistenti v Orionu zvolili právě tuto práci. Co je vedlo k výběru práce s postiženými dětmi, a jak se k této práci dostali.

Dále se zajímám o to, jak sami asistenti svou práci vnímají. Jestli je pro ně psychicky nebo fyzicky náročná a co dělají proto, aby se vyrovnali se zátěžovými situacemi. Dále mi výzkum odpoví na to, jestli u nich proběhla nějaká změna od té doby, co vykonávají tuto profesi nebo je jejich práce nějakým způsobem ovlivnila.

11.2 Metodologie

Nedílnou součástí každého antropologického výzkumu je metodologie. Jedná se o výběr metod, které ve svém výzkumu uplatníme.

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, díky kterému jsem měla možnost hlouběji proniknout do zkoumané problematiky a zaměřit se na menší počet respondentů.

Ve svém výzkumu jsem použila zúčastněné pozorování, které jsem prováděla při výkonu praxe. Jedná se o pozorování, kdy se výzkumník plně účastní života zkoumaných osob. V mém případě šlo o účast v pracovním procesu respondentů.

Pozorování jsem doplnila o neformální a polostrukturované rozhovory. Pokládala jsem otevřené otázky, aby dotazovaní měli dostatečný prostor se vyjádřit. Snažila jsem se, aby pokládané otázky byly co nejvíce srozumitelné a jednoznačné.

Výhodu neformálních rozhovorů spatřuji v tom, že informátoři nejsou ve stresu, že je někdo „vyslýchá“ a nemají ostych při odpovídání na otázky. Neformální rozhovory probíhali jak v centru Orion, tak na autobusové zastávce, či při doprovodu dětí na oběd.

Samozřejmostí výzkumu bylo zachování anonymity respondentů, proto v bakalářské práci nebudu uvádět jejich jména, ale budu je označovat čísly. Všechna ostatní jména, která během rozhovorů zazněla, jsou kvůli anonymitě smyšlena. Všichni moji respondenti byli předem informováni, o jaký výzkum se jedná a pro jaké účely budou rozhovory použity. Jednotlivé rozhovory byly se souhlasem dotazovaných nahrávány na diktafon, pokud by s nahráváním nesouhlasili, dělala bych si během rozhovoru poznámky.

Neexistuje téměř žádná antropologická literatura či publikace k tématu osobní asistence u postižených dětí. Tímto tématem se zabývá především speciální pedagogika, kde na podobná témata vzniklo velké množství knih, ale i bakalářských a diplomových prací. Čerpala jsem především z odborné literatury týkající se pomáhajících a sociálních profesí, psychologie, zdravotního handicapu a také z internetových zdrojů.

11.3 Reflexe výzkumu

Pokud mám reflektovat to, jak jsem se během výzkumu cítila, tak při kontaktu s osobními asistenty byl kontakt bez jakýchkoliv potíží. Asistenti byli moc vstřícní a milí. Při kontaktu s postiženými dětmi byl zpočátku kontakt problémovější, jelikož jsem nevěděla, jak se k dětem chovat, jak s nimi mluvit a jak reagovat na situace, když za mnou přišli a něco potřebovali. Nevěděla jsem, co mohou a co ne. Po několika návštěvách v občanském sdružení jsem se mnoha věcem naučila a byla

schopna vzniklé situace řešit bez pomoci asistentů. Zpočátku jsem ze strany asistentů cítila odstup, především během odpoledních aktivit. Během pokračování mé praxe v denním centru, mě asistenti začali více začleňovat mezi sebe a brali mě téměř rovnocenně.

11.4 Průběh výzkumu

Celý výzkum probíhal během mého působení v Orionu a byl rozdělen na dvě části. První část trvala od ledna do června roku 2012, kdy jsem do Orionu docházela téměř každý týden na jedno odpoledne. V této době jsem s respondenty navazovala první kontakty a vedla s nimi především neformální rozhovory, seznamovala se s jejich prací a pozorovala je. Po letních prázdninách tj. od září jsem pokračovala ve stáži již v nově otevřeném denním centru, kam jsem docházela každý den po dobu dvou týdnů, a kde jsem se seznámila s dalšími osobními asistenty. V této době jsem se již s většinou asistentů znala.

Většina rozhovorů probíhala v občanském sdružení během volných chvilí před odpoledními kroužky a během přestávek v denním centru. Pouze jeden rozhovor byl veden přes skype, jelikož jedna respondentka odešla na mateřskou dovolenou. Rozhovory probíhaly na přátelské úrovni, všichni informátoři ochotně odpovídali na položené otázky. Všechny rozhovory až na jeden jsem zaznamenala na diktafon a následně je převedla do psané podoby. Během rozhovoru, který jsem vedla přes skype, jsem si dělala poznámky, jelikož zkušební záznam nahrávaný z reproduktoru byl velmi nekvalitní. Každý rozhovor trval 20 až 35 minut, aby každý měl dost času na promyšlení odpovědi.

11.5 Interpretace výsledků výzkumu

Pro větší přehlednost jsem interpretaci výsledků výzkumu rozdělila do osmi částí, ve kterých budu citovat odpovědi dotazovaných. Dvě informantky si nepřály být citované, jejich přání jsem samozřejmě respektovala. První část se věnuje vzdělání mých respondentů. Následující části se zabývají výběrem povolání, smyslem práce a očekáváním respondentů. Následuje část týkající se přínosu práce a omezení, která moji respondenti pocítují. Dále se věnuji vlivu práce na osobní asistenty, změn, kterými si pracovníci prošli, nebo které na sobě pocítují a náročnosti práce. Jako poslední zmíním přání respondentů, co by na své práci chtěli změnit.

1 část

Téměř všichni moji informátoři se pozastavovali nad tím, proč se jich ptám na jejich střední školu, ale už volba střední školy je velmi zásadní pro výběr budoucího povolání. Zajímalo mě, kdy se respondenti začali zajímat o práci se zdravotně postiženými dětmi, zda s nimi chtěli pracovat již po základní škole a volili proto střední školu takového zaměření nebo se pro tuto práci rozhodli později a co bylo zásadní pro jejich rozhodnutí.

Výběr střední školy

Respondent č. 1 *„Studovala jsem obchodní akademii. Šla jsem tam proto, že jsem po základce, jako většina mých spolužáků, nevěděla, co chci dělat, a tak jsem volila obchodku. Na gympl jsem nechtěla, protože jsem se bála, že to bude těžký.“*

Respondent č. 2 *„Studoval jsem strojní průmyslovku, ale ne proto, že by mě to nějak zvlášť zajímalo, ale naši chtěli, abych šel na gympl a já nechtěl, tak jsem zvolil toto. Udělal jsem jim to spíše na truc.“*

Respondent č. 4 *„Studoval jsem Střední zemědělskou školu. Škola mi byla vybrána rodiči, já chtěl studovat odlišnou střední školu.“*

Po skončení základní školy ještě většina mladých lidí neví, co by chtěli v životě dělat. Částečně se mi toto tvrzení potvrdilo i v mém výzkumu. Polovina mých respondentů nevěděla, na jakou školu jít, proto volili školu v okolí a ostatním střední školu vybrali rodiče. Z tohoto vyplývá, že často dochází k tomu, že mladí lidé své představy o povolání začínají realizovat až po skončení střední školy a ani jeden z respondentů na střední škole nestudoval problematiku současné profese.

Studium vysoké školy

Respondent č. 1 *„Studovala jsem speciální pedagogiku, protože po zkušenostech na obchodce jsem nechtěla pokračovat v ekonomickém zaměření. Rozhodla jsem se tak proto, že již dlouho mám problémy se zády a chodila jsem na rehabilitace, kde jsem potkávala i postižené děti. Viděla jsem, jak se s takovými dětmi pracuje a jaké jsou, a proto*

jsem chtěla s nimi pracovat. Ted' si dodělávám dálkově magistra na speciální pedagogice.“

Respondent č. 2 *„Na veřejce jsem studoval arteterapii a psychologii. Po střední jsem si udělal dvouletý kurz arteterapie, protože mě to zajímalo. To mě nakoplo k tomu, že chci pracovat s postiženými. Rozhodl jsem se proto jít to studovat na vysokou. Psychologii jsem zvolil spíš jako doplnění k té arteterapii a nyní studuji dálkově speciální pedagogiku, abych si doplnil vzdělání kvůli současnému zaměstnání.“*

Respondent č. 4 *„Zhruba ke konci střední školy jsem si vybíral vysokou školu, obor zemědělství mě značně odradil studiem na střední škole. Vybíral jsem školy s chemickým nebo speciálně pedagogickým zaměřením. Oba obory mě zajímaly a bavily. Nakonec zvítězila speciální pedagogika a nelituji.“*

Z výše uvedených citací i z ostatních odpovědí informátorů jednoznačně vyplynulo, že o svém budoucím povolání rozhodli až při výběru vysoké školy. Důvody, které je vedly k výběru takových vysokých škol, se shodují, že se především jednalo o zájem o studovanou problematiku. Dále pak respondentka č. 1 viděla, jak se s postiženými dětmi pracuje a chtěla se podobné práci také věnovat a respondent č. 2 se pro tuto práci rozhodl až po vystudování arteterapie, která ho velmi bavila a díky níž poznal práci s postiženými dětmi.

2 část

Další část věnuji práci v občanském sdružení. Chci zde odpovědět na otázky ohledně výběru povolání, proč se tyto lidé rozhodli pracovat právě v Orionu, jak se o této práci dozvěděli a jestli je to jejich první práce s postiženými dětmi.

Proč si informátoři vybrali práci v Orionu

Respondent č. 1 *„Do Orionu jsem chodila na praxi, když jsem dělala bakaláře na speciální pedagogice a pak jsem tam zůstala jako dobrovolník,*

protože jsem chtěla získat praxi. V září loňského roku bylo k dispozici volné místo, tak mě vzali.“

Respondent č. 2 *„Do Orionu jsem se dostal díky arteterapii, původně jsem ji sem chodil externě vyučovat a od září jsem tady začal i pracovat, když se otvíralo to denní centrum. Líbí se mi, že je to organizace, která se aktivně zabývá prací s postiženými dětmi, na rozdíl od různých ústavů.“*

Respondent č. 3 *„Vždy jsem měla ráda malé děti a přála jsem si s nima vždy pracovat, a sen se mi splnil. Naskytla se mi možnost, trávit odpoledne s klienty z Orionu a tím vypomoct jejich rodičům. Můj bratranec je klientem v Orionu, tak vlastně díky tomu jsem se sem dostala a časem jsem tady začala pracovat jako osobní asistent ve škole“*

Respondent č. 4 *„Spolužačka ze zemědělkyně má bratra, který je v Orionu klientem, navíc tady pracuje i její mamka, tudíž jsem o Orionu něco málo věděl. Donesl jsem tam životopis a za nějakou dobu se mi Orion ozval s nabídkou práce.“*

Na otázku, jestli se jedná o první práci s postiženými dětmi, odpovídali někteří respondenti následovně

Respondent č. 1 *„Po státnicích jsem měsíc pracovala v Domečkách v Rychnově, ale tato práce neodpovídala mým představám, jelikož po praxi z Orionu jsem chtěla dělat něco jiného, víc se věnovat dětem. Myslím si, že pro práci v ústavu jsem nemusela studovat vysokou školu, jelikož tam na práci s klientem není moc času, nestaráte se o rozvoj dítěte, ale pouze o správný chod ústavu. Navíc to tam bylo i psychicky dost náročné.“*

Respondent č. 2 *„Není to moje první práce, náhodou jsem se dostal k práci pedagogického asistenta a potom osobního asistenta u Marka.“*

Respondent č. 3 *„Práce ano, ale mám postiženého bratrance, takže to pro mě nebylo tabu.“*

Respondent č. 4 *„Orion pro mě byla první a doposud jediná pracovní příležitost.“*

Jednu z mých respondentek do Orionu přivedla praxe ve škole a přetrval u ní zájem o tuto práci. Zasluhou toho, že se zde rozhodla setrvat jako dobrovolník a měla s prací osobní asistentky bohaté zkušenosti a díky tomu dostala i práci.

V druhém případě se informátor č. 2 dostal do této organizace díky svému zájmu o arteterapii a díky předchozím zkušenostem s osobní asistencí dostal místo v denním centru.

Ve výpovědi třetí respondentky se potvrzuje to, že Orion znala už dříve a to díky svému bratranci. Časem se jí naskytla příležitost zde pracovat.

Čtvrtý respondent taktéž občanské sdružení znal alespoň z vyprávění své spolužačky.

Další dvě necitované respondentky také znaly občanské sdružení. Obě tam působily jako dobrovolnice a navíc druhá z nich Orion znala také díky svému bratrovi, který je klientem a matce, která tam pracuje.

Z odpovědí respondentů plyne, že všichni znali občanské sdružení již dříve. Až na jednoho respondenta, zde všichni vykonávali práci jako dobrovolníci, stážisté či externí pracovníci.

3 část

V této části se zabývám otázkami smyslu práce. Zajímalo mě, jestli práce v Orionu splnila očekávání osobních asistentů a zda má tato práce podle nich nějaký smysl.

Respondent č. 2 *„Má práce splnila moje očekávání, především v tom, že si sami vytváříme program pro klienty a určujeme, co budeme společně dělat.“*

„Tato práce určitě smysl má, myslím, že nejdůležitější je, že u klientů je vidět pozitivní zpětná vazba a posun k lepšímu.“

Respondent č. 3 *„Splnila, tyto děti jsou vděčné za maličkosti a umí rozdávat krásné úsměvy a hlavně i malý pokrok byl velký úspěch.“*

„Smysl vidím v tom, že dělám něco užitečného, pomáhám těm, kteří to opravdu potřebují.“

Respondent č. 4 *„Ano, řekl bych, že dokonce předčila. Přestože je práce někdy náročná a vyčerpávající, tak bych neměnil.“*

„Baví mě práce s lidmi a rád lidem pomáhám, dělám dobrou věc.“

V této části se osobní asistenti vyjadřovali k tomu, jestli tato práce splnila jejich očekávání a jaký smysl podle nich tato profese má. Všichni pracovníci se shodli na tom, že jejich očekávání splněna byla. V případě jednoho respondenta tato práce jeho očekávání dokonce předčila. Očekávání pracovníků denního centra se ve dvou případech shodovala v tom, že sami mohou řídit svou práci s klienty a určovat, co budou dělat. Není to jen o tom, vykonávat pouhou osobní asistenci. Zaměstnanci vykonávající osobní asistenci ve školách shodně odpovídali, že je důležité dočkat se u dětí jistého pokroku a toho děti často dosahují, i když někdy jen minimálního.

Všichni dotazovaní na otázku o smyslu práce odpověděli, že smysl vidí v pomáhání lidem, které to potřebují a také je u nich vidět určitý stupeň zlepšení.

4 část

Tato část se bude zabývat přínosem práce osobního asistenta pro pracovníky Orionu. Každá práce má nějaká pro a proti a také každá práce lidem něco dává a něco bere. Co profese osobního asistenta mým respondentům dala a v čem je naopak omezuje nebo co jim sebrala, je popsáno v následující části.

Přínos profese

Respondent č. 1 *„To je těžký odpovědět. Líbí se mi, že pracuji nejen pro výdělek, ale proto, že mě to baví. Jen lituju toho, že jsem promarnila roky*

na obchodce a nevybrala si školu podobného zaměření, jako dělám teď.“

Respondent č. 2 *„Práce mi přináší dobrý pocit naplnění v podobě toho, že vidím klienty spokojené, a že se jim tu líbí.“*

Respondent č. 3 *„Dala mi mnoho zkušeností do života, například nemám řešit maličkosti, když je okolo mnoho důležitějších a potřebnějších věcí.“*

Respondent č. 4 *„Hodně životních zkušeností, a to nejen s prací s lidmi s postižením.“*

Přínos práce hodnotí respondenti velmi kladně. Ve čtyřech případech došlo ke shodným odpovědím, že tato práce osobním asistentům přinesla nové zkušenosti. Dále se ve výpovědích informátorů objevily odpovědi, že jim práce přináší pocit naplnění nebo že pracují pro radost a ne pro peníze. Dva respondenti se shodli na tom, že se naučili neřešit maličkosti.

Omezení

Respondent č. 1 *„Myslím, že tato práce mě v ničem neomezuje, snad jen že nemám tolik volného času jako při studiu, ale tohle omezení se týká asi každý práce.“*

Respondent č. 2 *„Mám méně času na rodinu.“*

Respondent č. 3 *„Já sem byla vždy ve své práci spokojená, takže na tuto otázku nemohu odpovědět.“*

Respondent č. 4 *„Určitě je práce časově a někdy i psychicky náročná, ale že by mně práce omezovala nebo dokonce mi něco sebrala, tak to určitě nevnímám.“*

Na dotazování ohledně toho, co práce osobním asistentům sebrala, odpovídali všichni shodně, že nejspíše nic nebo že si to alespoň neuvědomují. Všichni pracovníci v denním centru zmínili ve svých odpovědích čas, ale pouze dva z nich odpověděli, že je práce časově omezuje. Ostatní respondenti vypověděli, že je práce baví a necítí se ničím omezováni.

5 část

Tato část se bude zabývat vlivem práce na osobní asistenty. Jde mi o to vystihnout, jak vliv své profese pocítují sami zaměstnanci a jak na ně působí prostředí zdravotně postižených.

Respondent č. 1 *„Myslím si, že prostředí mě nijak zvlášť neovlivňuje, nepozoruju na sobě nijaké změny, ale přítel mi říká, že jsem mnohem ráznější, ale nevím no. To víš, v práci se to musí.“*

Respondent č. 2 *„Prostředí zdravotně postižených mě určitě ovlivňuje, ale neuvědomuju si to a neumím říct jak.“*

Respondent č. 3 *„Možná mě ovlivnilo v tom, že jsem změnila názor na život. Neřeším maličkosti.“*

Respondent č. 4 *„Nemyslím si, ale je možné, že okolí by to vnímalo jinak.“*

V této části rozhovoru se naprosto všichni respondenti shodli na tom, že je tato práce nijak zvlášť neovlivňuje a pokud ano, pak si to neuvědomují a neumějí to popsat, jak odpověděli dva dotazovaní. U jedné respondentky pocítují vliv práce na její osobnost její nejbližší. Další informátorka odpověděla, že změnila názor na některé věci a opět se ve dvou případech respondenti shodli na tom, že už neřeší maličkosti.

6 část

V této části se zaměřím na změny, kterými moji respondenti během pracovního procesu prošli. Co všechno se u nich změnilo, na jaké věci se dívají jinak nebo kterých věcí si všímají více než před prací se zdravotně postiženými lidmi.

Respondent č. 1 *„Na různé věci jsem se začala jinak dívat již při studiu, proto mě nic nepřekvapilo. Hlavně si díky těmto dětem a práci s nima více vážím svého zdraví.“*

- Respondent č. 2 *„Více sleduju všechno, co se týká zdravotně postižených. A taky si více všímám bariér v lidech. Lidi se na postižené pořád nedokážou dívat jako na sobě rovné.“*
- Respondent č. 3 *„Jistá změna tu možná je, čím déle člověk s těmito dětmi pracuje, je více unavený a nemá tolik energie.“*
- „Rozhodně jsem se naučila brát postižené děti takové, jaké jsou. U některých nemůže člověk čekat velké pokroky a proto je rád za pouhý, ale krásný, dětský úsměv.“*
- Respondent č. 4 *„Nasbíral jsem více zkušeností, dospěl jsem, ale změny asi ne.“*
- „Práce s lidmi s postižením změnil pohled každého, kdo se k této práci dostane, určitě celou oblast speciální pedagogiky vnímám jinak, než v době, kdy jsem speciální pedagogiku studoval a nepracoval v oboru.“*

Pouze jedna respondentka odpověděla, že na sobě cítí změny v podobě toho, že má méně energie a cítí se více unavená. Ostatní dotazovaní přímo na sobě žádné změny nepocítují.

Změnil se ale jejich pohled na některé věci. Jeden z respondentů odpověděl, že si všímá více bariér v lidech a sleduje vše, co se postižených lidí týká. Tři respondenti odpověděli, že se naučili brát děti takové, jaké jsou. Jedna respondentka odpověděla, že se na tuto problematiku naučila dívat jinak již při studiu a naopak jeden respondent odpověděl, že od té doby, co pracuje, vnímá celou problematiku zcela odlišně než během studia.

7 část

Tato část bude vypovídat o náročnosti vykonávané profese. Zda dotazovaní nepocítují žádnou zátěž nebo se jim tato práce jeví náročná jak po psychické, tak po fyzické stránce a jak se s touto zátěží vyrovnávají.

- Respondent č. 1 *„Na rozdíl od Domečků práce v Orionu pro mě psychicky náročná není. My se tady těm dětem hodně věnujeme a víme, že ty*

děti jsou spokojené a často se lepší. Občas mám stav, kdy je mi těch dětí líto, ale to je ojedinělý. Po fyzické stránce mám problémy se zády, ale to není kvůli práci, tak nemyslím, že by moje práce byla nějak náročná.“

Respondent č. 2 *„V současnosti na sobě žádné známky psychické ani fyzické zátěže nepociťuji, ale záleží na tom, s jakými lidmi pracujete. Když jsem pracoval jako osobní asistent u Marka, prošel jsem si syndromem vyhoření, neviděl jsem u Marka žádný posun, žádné zlepšení a měl jsem pocit, že má práce je zbytečná.“*

Respondent č. 3 *„Ze začátku pro mě byla náročná spíše fyzicky, protože jsem byla ve třídě s nechodícími dětmi a někdy sem byla opravdu unavená. Co se týče té psychické stránky, ta se začala projevovat až tak po 2 letech, kdy jsem byla stále ve stejné třídě se stejnými dětmi, člověk už pak neměl takovou trpělivost. Proto si myslím, že je vhodné, aby se asistenti po 2-3 letech střídali ve třídách.“*

Respondent č. 4 *„Po fyzické stránce ne, pokud člověk nepracuje s člověkem částečně nebo zcela imobilním, jinak je opravdu náročná na psychickou oblast člověka.“*

Ještě před začátkem psaní bakalářské práce a při studiu literatury jsem se setkávala s tvrzeními, že práce osobního asistenta je psychicky i fyzicky velmi náročná. Tato tvrzení byla z části prokázána.

Dva pracovníci denního centra se shodli na tom, že psychicky tato práce pro ně náročná není. Třetí pracovník centra vypověděl, že tato práce psychicky náročná je. U první respondentky se jedná spíše o výjimečné stavy lítosti. Druhý informátor však odpověděl, že současná práce psychicky náročná není, ale dříve si prošel syndromem vyhoření. Jak je popsáno v kapitole č. 7.2 Syndrom vyhoření, cítil určitou beznaděj a měl pocit, že jeho práce je zbytečná. A ani jeden z pracovníků centra svou práci nepovažuje za fyzicky náročnou.

Osobní asistenti ve třídách se shodovali na tom, že práce je někdy psychicky náročná, hlavně pokud pracují dlouhou dobu se stejnými dětmi. Jedna respondentka

vypověděla, že práce byla pro ni náročná i fyzicky, jelikož vykonávala osobní asistenci u dětí, které nechodily.

Jak se vyrovnat se zátěží

Respondent č. 2 *„Tenkrát jsem se s tím vyrovnal díky tomu, že jsem začal pracovat jako arteterapeut v Orionu, tak jsem měl možnost srovnat svého klienta s jinými postiženými dětmi a viděl jsem, že když se určitou chvíli nelepší, je to běžné. Časem se to zase změnilo k lepšímu.“*

Respondent č. 3 *„Když jsem byla unavená fyzicky, stačil mi doma odpočinek. Co se týče psychické stránky, nikdy jsem si problémy z práce nebrala domů, takže se to spíše řešilo na pracovišti.“*

Respondent č. 4 *„Řeším to relaxací, dostatkem odpočinku.“*

Jeden z respondentů řešil syndrom vyhoření, jímž si prošel, srovnáním s jinými zdravotně postiženými dětmi. Ostatní respondenti si tak velkou psychickou zátěží neprošli, a proto nátlak na psychiku řeší relaxací a dostatečným odpočinkem. Ve výpovědi jedné respondentky také zaznělo, že si problémy z práce nikdy nebrala domů.

8 část

Poslední část jsem zvolila pouze pro doplnění a také ze zvědavosti. Chtěla jsem vědět, zda jsou osobní asistenti opravdu tak spokojení s prací v Orionu, jak tu několikrát zaznělo. Proto jsem jim položila otázku, kdyby něco mohli na své práci změnit, tak co by to bylo.

Respondent č. 1 *„No, díky tomu, že jsem zatím jinou práci nepoznala, když nepočítám tu v ústavu, tak bych nic neměnila a jsem spokojená. Možná kdyby za ni bylo více peněz, nezlobila bych se, ale zase nechci si stěžovat, hlavní je, že mě to baví.“*

Respondent č. 2 *„Se svojí prací jsem spokojený, jen mi přijde, že naše povolání není dostatečně finančně ohodnoceno. Neříkám, že se to týká přímo mě, ale myslím to celkově.“*

Respondent č. 3 *„Moc bych si přála, aby všechny děti byly zdravé. To by bylo asi největší přání.“*

Respondent č. 4 *„Nemyslím, že bych něco v současné době změnil.“*

Z výpovědí všech respondentů je vidět, že se svojí prací jsou opravdu spokojeni a žádné velké změny by nedělali. Dva z respondentů si myslí, že osobní asistenti nejsou přiměřeně finančně ohodnoceni, ale není to pro ně důvod, proč být nespokojeni. Výpověď jedné respondentky se mi velmi líbila, neboť ji nezaměřila na sebe, ale přála si zdraví pro všechny děti. Ostatní dotazovaní by na své práci nic neměnili.

11.6 Zhodnocení výzkumu

Hlavním cílem terénního výzkumu bylo zjistit, co vede osobní asistenty k výběru jejich povolání, a jak je práce s postiženými dětmi ovlivňuje. Zajímalo mě, jak se na tuto problematiku dívají sami osobní asistenti.

Z výzkumu vyplynulo, že všichni asistenti, se pro toto povolání rozhodli až po střední škole. Jedna z respondentek uvedla, že vždy chtěla pracovat s dětmi. Další motivace, které asistenty přivedly k této práci, se shodují v tom, že je tato problematika zajímavá. Příčiny pro výběr práce v občanském sdružení jsou podobné. Informátorům, kteří měli s Orionem zkušenosti, se práce v občanském sdružení líbila, proto zde působili jako dobrovolníci a jeden informátor jako externí pracovník. Později jim bylo nabídnuto pracovní místo.

Dále z odpovědí respondentů plyne, že je práce příliš neovlivňuje, a pokud se cítí ovlivněni, neumějí to definovat. V některých případech může vliv profese pociťovat okolí respondentů. Téměř u všech respondentů došlo ke změnám v pohledu na některé věci, ovšem změny přímo na sobě cítí pouze jedna respondentka. Všichni dotazovaní vnímají svou práci jako smysluplnou. Smysluplnost je podle nich v pomáhání lidem, kteří to potřebují. Tato práce přináší osobním asistentům především nové zkušenosti.

Pro osobní asistenty ve třídách je práce psychicky náročná především tehdy, kdy pracují dlouhou dobu se stejnými dětmi, tudíž se jedná o jakýsi stereotyp. Z výzkumu také plyne, že záleží na lidech, se kterými asistenti pracují, a na místě, kde pracují, což potvrzují odpovědi prvních dvou respondentů. Za fyzicky náročnou lze tuto práci považovat, když je asistence vykonávána u nechodících dětí.

12 Závěr

Cílem této práce bylo zaměřit se na motivace, které vedou osobní asistenty k výběru této profese a zjistit, jak asistenti vnímají svou profesi a prostředí, ve kterém pracují, a zda je jejich práce nějakým způsobem ovlivňuje.

Jak již bylo uvedeno v kapitole Metodologie, pro svou práci jsem použila kvalitativní metody, díky nimž jsem načerpala nejpodstatnější část informací. Důležité informace jsem čerpala i z literatury. Odpovědi na výzkumné otázky jsou podrobně rozpracované v kapitole Interpretace výzkumu.

Pro výběr práce osobního asistenta se dotazovaní rozhodli především z důvodu, že je tato problematika zajímavá a některé ovlivnila i jejich láska k dětem.

Vliv profese na osobní asistenty v Orionu se příliš neprokázal, jelikož asistenti se necítí příliš ovlivňovaní svou prací ani prostředím zdravotně postižených dětí. Pokud si nějaký vliv uvědomují, neumějí ho definovat. Tento vliv profese v některých případech vnímají jejich nejbližší. Změny na sobě asistenti pocítují především v podobě toho, že se změnil pohled na některé věci.

Ukázalo se, že náročnost práce záleží na místě a lidech, se kterými asistent pracuje a s tím je spojen i vliv profese na pracovníka. Pokud dochází u dětí k pozitivním reakcím, je tato práce mnohem méně psychicky náročná. Za fyzicky náročnou je tato práce považována pouze při práci s dětmi, které nechodí.

Pokud je ale práce demotivující, poté bude mít i větší vliv na pracovníka. Tímto se nabízí srovnání práce v ústavech sociální péče a neziskových organizacích věnujících se handicapovaným dětem, jelikož jak uvedla jedna z respondentek, práce v ústavu pro ni byla psychicky náročná a nesplňovala její očekávání, což by mohlo být předmětem pro další výzkum.

13 Seznam použité literatury

- FOUCAULT, Michel. *Dějiny šílenství: v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Překlad Věra Dvořáková. Praha: Lidové noviny, 1994
- GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese*. Praha: Triton, 2011
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999
- GOFFMAN, Erwing. *Stigma: Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003
- GUGGENBÜHL-CRAIG, Adolf. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2010
- HÁJEK, Karel. *Práce s emocemi pro pomáhající profese: Tělesně zakotvené prožívání*. Praha: Portál, 2007
- KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: Psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. Praha: Portál, 1997
- MURPHY, Robert Francis. *Umlčené tělo*. Praha: Slon, 2001
- SCHMIDBAUER, Wolfgang. *Syndrom pomocníka: Podněty pro duševní hygienu v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2008
- ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006
- ŠVINGALOVÁ, Dana. *Stres a "vyhoření" u profesionálů pracujících s lidmi*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006
- UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: Praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál, 2010
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie handicapu*. Praha: Karolinum, 2001
- VÍTKOVÁ, Marie. *Základy speciální pedagogiky 1*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2002

Internetové zdroje

Asociace pro osobní asistenty. [online]. Dostupné z: <http://www.apoa.cz/>

EMBER, Carol a Melvin EMBER. *Encyclopedia of medical anthropology: Health and illness in the world's cultures* [online]. New York: Kluwer Academic, 2004.

Dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=nrMRezmNrPcC&printsec=frontcover&dq=encyclopedia+of+medical+anthropology&hl=cs&sa=X&ei=mxdTUfugIs7otQbe7ICwAg&ved=0CDUQ6AEwAQ#v=onepage&q=encyclopedia%20of%20medical%20anthropology&f=false>

HRDÁ, Jana. *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty* [online]. Praha: Pražská organizace vozíčkářů, 2001. Dostupné z:

http://www.apoa.cz/media/dokumenty/brozury/pro_osobni_asistenty.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/6195/zakon_108_2006.pdf

Vitalion. [online]. Dostupné z: <http://www.vitalion.cz/>

Vzdělávání a autismus. [online]. Dostupné z:

<http://www.vzdelavaniaautismus.cz/vzdelavani-a-autismus>

Občanské sdružení rodičů a přátel dětí s handicapem Orion. [online]. Dostupné z:

<http://www.os-orion.eu/>